

STUDII SINTACTICE ASPECTE ALE GENITIVULUI POSESIV ȘI PARTITIV

DE

[TH. SIMENSCHY]

I. Genitivul posesiv

1. *Adjectivul echivalent cu genitivul posesiv*

În locul genitivului posesiv se întrebunțează în limbile indoeuropene foarte adesea adjectivul¹.

De ex. : gr. βίη Ἡρακλεΐη (Hom., *Il.*, 11, 690) „puterea herculană” și βίη Ἡρακλῆος (*Ib.* 18, 117) „puterea lui Hercule”. — κασιγνήτον κάρα (Soph., *Ant.* 899) = κασιγνήτου κάρα (lit. : „capul fratelui” = frate).

Toate cele trei exemple sînt perifraze pentru a exprima substantivele Ἡρακλῆς și κασιγνήτος. Primele două exemple se pot traduce și prin „Hercule cel puternic”.

2. *Genitivul posesiv echivalent cu un adjectiv*

Genitivul posesiv poate fi echivalent cu un adjectiv și să exprime o însușire (*genitivul calității*). Genitivul acesta stă la singular și vine după substantivul de care depinde. În latină, în ex. 2, genitivul calității e la plural; vezi mai jos.

¹ Cf. H. Hirt, *Indogermanische Grammatik*, VI, Heidelberg, 1934, p. 109 și 110, n. 1.

An. lingv. isl. lit., T. 19, p. 5—11, Iași, 1968.

În limba greacă clasică construcția aceasta este foarte rară și se găsește numai în poezie; de ex.: ὁ τῆς ἡσυχίας βίος (Eur. *Bacch.* 382 sq.) lit.: „viața liniștei” = ὁ ἡσυχος βίος „viața liniștită”.

În schimb în greaca biblică genitivul posesiv al calității este foarte frecvent și corespunde adesea unui adjectiv în limba greacă profană. Aici se reflectă o întrebuintare a limbii ebraice, care înlocuiește prin genitiv lipsa aproape totală a adjectivului², de ex.: gr. ὁ κριτῆς τῆς ἀδικίας (N. T., Lc. 18, 6) *iudex iniquitatis* (Vulg., ὁ δίκαιος κριτῆς (*ib.* II Tim. 4,8) *iustus iudex* (Vulg., *ib.*). — σκεδός ἐκλογῆς (*ib.*, Act. 9, 15) = σ. ἐκλεκτόν; *vas electionis* „vas ales”.

Genitivul posesiv al calității se găsește și-n alte limbi: astfel:

lat.: 1. *aevi glaciem* (Sil. Ital., Pun. III, 480) = *aeternam glaciem*. — 2. *homo iustus et morum* (Apol. Apol. 75); genitivul *morum* este echivalent cu un adjectiv și coordonat cu adjectivul *iustus*.

a. Spre deosebire de limba greacă, fie clasică fie biblică, în latinește de cele mai adeseori genitivul calității este însoțit de un adjectiv; de ex.: *vir magni ingenii* (Cic., Leg. 3, 45). Însă atunci genitivul posesiv nu mai este echivalent cu un adjectiv.

b. În schimb în latina biblică genitivul calității stă totdeauna fără atribut, fiind un semitism, ca și în greaca biblică; cf. ex. citate mai sus.

engl. *a bed of splendour* (Byron, *Don Juan*, 6,89) „un pat al splendorii” = *a splendid bed* „un pat splendid”. — *a dead of villainy* (Scott, *Kenilworth* IV, 47, „o faptă a mișeliei” = mișelească, — *the words of truth* (Bulwer Lytton, *The last days of Pompeii*, V, 410) „cuvintele adevărului” = adevărate.

În limba engleză genitivul acesta al calității, echivalent cu un adjectiv, depinde uneori de cuvântul *man* „om”, ca în ex. urm.: *the man of faith* (Shak., *Mids.* 40) „omul credincios”. — *a man of patience* (Byron, *Don Juan* 3, 46) „un om răbdător”. Cf. și rom.: *oamenii muncii* = oamenii muncitori.

3. Substantivul de care depinde genitivul posesiv = adjectiv

Uneori genitivul posesiv împreună cu substantivul de care depinde este echivalent cu un substantiv (la nominativ) însoțit de un adjectiv. Această construcție a genitivului posesiv este o particularitate a stilului la Eschil, deși se găsește și la Homer. Genitivul posesiv poate să preceadă substantivul de care atârână sau să urmeze după acesta; de ex.: gr. βίη Ἡρακλῆος (Hom. *Il.* 18, 117) „puterea lui Hercule = Her-

² Cf. A. Debrunner, *Fr. Blass' Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen, 1931, § 165.

cule cel puternic — Hercule. — σθένος Ὀρίωνος (Ib. 486) „puterea lui Orion” = „Orion cel puternic” = Orion. — Πλοῦτον εἵματος (Aesch. Ag. 1383) „bogăția îmbrăcăminteii” = εἶμα πλούσιον „îmbrăcăminteaa cea bogată”. — Πολυφόντου βία (Ib. Sept. 448) „puterea lui Polyphontes” = „Polyphontes cel puternic”. — Ἰππομέδοντος σχήμα (Ib. 488) „frumusețea lui Hippomedon” = „Hippomedon cel frumos”.

lat. *scelus viri* (Pl. Curc. 614) „nelegiuirea omului” = *scelestus vir* „om nelegiuit”. — *sapientia Laeli* (Hor. Sat. II, 1, 72) = *sapiens L.* — *pestes hominum* (Cic. Epist. 5, 8, 2) = *homines pestilentes* „oameni funești”.

althochdeutsch: *des steines burdin* „greutatea pietrei” = „piatra cea grea”.

4. Genitivul posesiv paronomastic și pleonastic

Această construcție este poetică și se găsește în sanscrită și în greacă.

În *Rig-Veda* genitivul posesiv e adesea paronomastic și pleonastic în același timp, de ex. *dravinodū draviṇaso* (= *ah*). (R.V. 1, 15, 7) „dătător de bunuri”. — *gaṇānām tvā gaṇāpatim havāmāhe* (Ib. 2, 23, 1) „noi te invocăm pe tine, conducător al cetelor”. În aceste pasaje genitivele posesive *draviṇaso* și *gaṇānām* sînt pleonastice.

Genitivul posesiv paronomastic și pleonastic se găsește și la Homer; de ex.: βῶν ἐπιβουκόλος (Hom. Od. III, 422) lit.: „boar de boi”; — αἰπόλος αἰγῶν (Ib. XVII, 247) lit.: „căprar de capre”.

5. Genitivul posesiv cu fiu

În unele limbi genitivul posesiv cu fiu poate avea un înțeles cu totul diferit de cel obișnuit și atunci aparține stilului figurat, mai ales în poezie. Astfel de construcții se găsesc cel mai des în sanscrita vedică, în special în *Rig-Veda*, și în greaca biblică. Construcții asemănătoare se află și în limba engleză.

I. În sanscrită mai totdeauna genitivul posesiv precede cuvîntul de care depinde. Acest cuvînt poate fi: *nāpāt*, *putrā* sau *sūnū*; toate trei înseamnă „fiu”.

Genitivul posesiv cu fiu poate să exprime:

1. o perifrază a unui nume propriu; de ex.: *apām nāpāt* (R.V. 1, 143, 1) „fiul apelor” (Agni). — *divas nāpātā* (R.V. 1, 117, 12) „o, fiu al cerului” (cei doi Aśvini).

În sanscrita clasică se întrebuițtează compuse, de tipul *arkanandanah* (*Pañcatantra* I, str. 213) „fiul soarelui” (Saturn).

2. Uneori perifrăza poate fi și a unui nume comun; de ex.: *apām nāpāt* (R.V. 1, 143, 1) „fiul apelor” (fulgerul, care provine din nori). —

mihás nápatam (R.V. 1, 37, 11) „pe fiul ceței“ (= ploaia).

În sanscrita clasică se întrebuintează iarăși compuse, ca *nyprajūh* (Pañc. I, str. 129) „fiii oamenilor“ (= oamenii). În privința înțelesului acestei perifraze cf. în greaca biblică: υἱοὶ ἀνθρώπων (Sept. Regn. I, 26, 19) *filii hominum* „fiii oamenilor“ (= oamenii).

3. Când genitivul posesiv e un substantiv abstract, atunci, împreună cu cuvântul *fiu*, el este echivalent cu adjectivul corespunzător cuvântului din genitiv; de ex.: *ūrjah putrām* (R.V. 1, 96, 3) „pe fiul puterii“ (= pe puternicul). — *sāhasah sūnūr asi* (Ib. 3, 28, 3) „tu ești fiul puterii“ (= puternic). — *vimucas napāt* (Ib. 1, 42, 1) „o, fiu al liberării“ (= liberator).

Cf. și în greaca biblică (II, 4).

II. Cuvântul *fiu* împreună cu genitivul posesiv este un ebraism foarte frecvent în greaca și latina biblică, precum și în traduceri Biblei în diferite limbi. Genitivul posesiv care depinde de cuvântul *fiu* (gr. υἱός, lat. *filius* etc.) urmează după acesta. Înțelesul acestei construcții variază după înțelesul cuvântului υἱός (*filius* etc.), care și el atiră de înțelesul cuvântului din genitiv. Astfel:

1. Foarte rar υἱός are înțelesul său propriu de „fiu“, ca în ex. urm.: εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης (N.T., Col. 1, 13) *in regnum filii dilectionis* „în împărăția Fiului iubirii sale“. Genitivul τῆς ἀγάπης (iubirii) este echivalent cu adjectivul corespunzător: „iubit“. V. p. 3, b Genitivul calității.

2. Uneori υἱός urmat de un substantiv la genitiv este o perifrază a acestuia. Construcția este echivalentă cu substantivul din genitiv, care ar sta în cazul și la numărul cuvântului υἱός. De ex.: υἱοὶ ἀνθρώπων (Sept. Regn. I, 26, 19) (= ἄνθρωποι), *filii hominum* (= homines) „fiii oamenilor“ (= oameni). Cf. în privința construcției și a înțelesului: σθένος Ὀρίωνος (Hom. II., 18, 486) „puterea lui Orion“ = „Orion cel puternic“ = Orion.

3. În unele pasaje υἱός înseamnă „om“; de ex.: οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου (N.T., Lc. 20, 34), *filii huius saeculi* „fiii veacului acestuia“ (= oamenii veacului acestuia).

4. Uneori υἱός înseamnă „om“ (v. 3), iar genitivul posesiv e un substantiv abstract, echivalent cu adjectivul corespunzător. (V. genitivul calității, p. 1, 2). De ex.: υἱός εἰρήνης (N.T., Lc. 10, 6). *filius pacis* „fiul păcii“ = omul pașnic. — υἱοὶ ἀδικίας (Sept. Regn. II, 7, 10) *filii iniquitatis* „fiii nedreptății“ = oamenii nedrepti. Exemplele citate se mai pot traduce și astfel: „cel pașnic“; — „cei nedrepti“.

III. Construcții asemănătoare cu *fiu* (*son*) și *copil* (*child, children*) se găsesc și în limba engleză. Astfel:

1. *that great son of slaughter* (Byron, *Don Juan* VIII, 9) „acest mare fiu al măcelului“ (= „acest mare măcelar“). — *children of the chase* (Ib. 65) „copii ai vânătorii“ (= „vânători“). (Cf. mai sus II, 2).

2. *the child of sorrow* (Bulwer Lytton, *The last days of Pompeii* IV) (p. 189) „copila tristeții” (= „copila cea tristă”). Cf. genitivul calității, p. 1, 2.

II. Genitivul partitiv

1. Adjectiv + genitiv partitiv

În limba sanscrită vedică și-n cea greacă un adjectiv în unire cu genitivul partitiv poate avea funcția de superlativ și stă mai ales la singular. De ex.: scr.: *narām prācastas* (R.V. I, 180, 8) și *nrnām stutās* (R.V. X, 93, 4) „cel (mai) slăvit dintre bărbați”. — gr.: δία θεάων (E 381) „divină între zeițe” = „foarte divină”. — ᾶ δειλὲ ἔεινων (Hom. Od. XIV, 361) „o, cel mai nefericit dintre oaspeți”.

2. Genitivul partitiv paronomastic

Un aspect special al genitivului partitiv este repetarea la genitiv a unui substantiv, sau, mai rar, a unui adjectiv; de ex.: *minunea minunilor*. Această paronomasie este emfatică și-i echivalentă cu un superlativ: cea mai mare minune. Genitivul acesta e numit de Joh. Hofmann³ *Genitiv der Steigerung* „genitivul comparației”, iar de Hanns Oertel⁴ *Ausdrucksverstärkung* „exprimare emfatică”.

Genitivul partitiv paronomastic stă la plural, foarte rar la singular, și atîrnă de cele mai adeseori de un substantiv, rar de tot de un adjectiv. Mai totdeauna genitivul partitiv paronomastic stă după cuvîntul de care depinde. Ambele cuvinte stau la plural; uneori însă cuvîntul de care atîrnă genitivul stă la singular.

Genitivul partitiv paronomastic se găsește în diferite limbi indo-europene: sanscrită, avesta, greacă, latină etc. De ex.:

scr. *satyasya satyam* „adevărul adevărului” = chintesența adevărului. — *jyotiṣām jyotiḥ* (Bṛhad Āraṇyaka Upaniṣad 4, 4, 16) „lumina luminilor”. — *kaviṃ kavīrām* (R.V. 2, 23, 1) „pe înțeleptul înțelepților”.

avesta: *āsunam āsus* „cel mai iute între cei iuți”.

gr. ἄνοξ ἀνάκτων (Aesch. Suppl. 524) „stăpînul stăpînilor”; cf. *rex regum* (Plaut. Capt. 822). — ἄρρητ' ἀρρήτων (Soph., Oed. rex 465) *infanda inter infanda* = *maxime infanda*. — ἔχθροῦς ἐχθρῶν (Eur. Andr. 520) „pe cei mai mari dușmani”.

³ Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik. Syntax und Stilistik*⁵. Völlig neu bearbeitet von M. Leumann und Joh. Bapt. Hofmann. München MCMXXVIII, p. 390.

⁴ Cf. „Bulletin de la Société de Linguistique de Paris”, 125, 52.

lat. *magnorum maximus* (la J. B. Hofmann, o.c., p. 390 β „cel mai mare dintre cei mari“. — *rex regum* (Plaut. Capt. 822) „regele regilor“ : — *rex regum regalior* (Ib. 825) este un genitiv partitiv paronomastic și pleonastic. Însă în pasajul : *etiam venena venenorum sunt* (Plin. Nat. hist. 20, 131) „sînt și otrăvuri contra otrăvuri“, genitivul este posesiv și nu partitiv⁵.

engl. *this guest of guests, this man of men* (W. Scott. *Kenilworth* III (p. 36)) „acest oaspe între oaspeți, acest om între oameni“ = cel mai ales oaspe, cel mai ales om.

rom. *zîna zînelor* (Ispirescu, *Zîna zînelor*, p. 211)⁶.

Genitivul partitiv paronomastic este foarte frecvent în limba ebraică, unde adjectivul e rar iar grade de comparație nu există. De aceea traducerea Bibliei din ebraică, atît cea greacă (*Septuaginta*) cît și cea latină (*Vulgata*), sînt pline de astfel de construcții (ebraisme), care au pătruns ulterior și în traducerea făcute în alte limbi : germană, engleză, franceză, română etc. și sînt o caracteristică a stilului biblic. De ex. : *ματαιότης ματαιοτήτων* (Sept. Eccles. 1, 2) ; *vanitas vanitatum* ; „deșertăciunea deșertăciunilor“. — *ἄσμα ἁσμάτων* (Sept. *ᾠσμα*) ; *Canticum canticorum* „Cîntarea cîntărilor“. — *εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων* (N.T., Gal. 1, 5), *in saecula saeculorum*, „în vecii vecilor“. — *ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων* (N. T., I Tim. 6, 16) ; *Rex regum et Dominus dominantium*, „Împăratul împăraților și Domnul domnilor“.

Din Biblie genitivul partitiv paronomastic a pătruns și în literatura profană, atît cea cultă cît și cea populară, de pildă în basme ; de ex. :

engl. *vanity of vanities* (Bulwer Lytton, *The last Days of Pompeii* II (p. 166)) „deșertăciunea deșertăciunilor“. — *the miracle of miracles* (Williams Monier, *Indian Wisdom* XLII n.) „minunea minunilor“.

rom. în *vecii vecilor* (Creangă, *Harap Alb*⁷, p. 270). — *minunea minunilor* (Ispirescu, *Broasca țestoasă cea fermecată*, p. 39).

ÉTUDES SYNTAXIQUES

RÉSUMÉ

Dans ces recherches, il s'agit de certains aspects du génitif possessif et partitif, surtout en sanscrit et en grec.

I. Concernant le génitif possessif, on constate les faits suivants : 1. l'adjectif équivaut parfois au génitif ; — 2. le génitif peut être équi-

⁵ Cf. J. B. Hofmann, o. c., p. 391, γ.

⁶ P. Ispirescu, *Basmele românilor*, București 1901.

⁷ G. T. Kirileanu, *Ion Creangă, Opere*. ESPLA, București, 1957.

valent d'un adjectif; — 3. le substantif dont dépend le génitif peut lui aussi avoir la fonction d'adjectif; — 4. le génitif est quelquefois paronomastique et, en même temps, pléonastique; — 5. le syntagme formé par le génitif régi par un mot qui signifie «fils» peut avoir des sens tout à fait spéciaux. Ces dernières constructions appartiennent alors au style figuré.

II. Le génitif partitif présente deux aspects particuliers dans les emplois suivants: — 1. lorsqu'il est régi par un adjectif; — 2. quand il est paronomastique.

Tous ces aspects du génitif possessif et du génitif partitif sont illustrés par des exemples pris surtout au sanscrit et au grec.